



UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Bodies we fail: productive embodiments of imperfection

Sturm, J.V.

Publication date
2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Sturm, J. V. (2012). *Bodies we fail: productive embodiments of imperfection*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Samenvatting

In deze studie verken ik de productieve effecten van lichamelijk “falen” in de visuele sfeer. Het hoofddoel is om door middel van visuele reflectie de schijnbaar contradictoire en uitsluitende eigenschappen van het menselijk lichaam te verkennen en samen te brengen. Om een conceptie van 'falen' te formuleren die voorbijgaat aan het zuiver negatieve, verwijs ik naar Kaja Silverman's paradigma van het “goed genoeg” (1996: 4). Silverman ontwikkelt de notie “goed genoeg” om de binaire tegenstelling tussen lichamelijke ideaaltypes en abjectie te ontmantelen. Op die manier onthult ze dat we altijd slechts in staat zijn om een ideaal te benaderen, terwijl we nooit falen in een bepaalde vorm enkele idealen te realiseren. In deze zin maakt het “goed genoeg” het mogelijk het beeld van ons eigen lichaam heroptevoeden door lichamelijke idealen af te wijzen, en meer positief gewicht te geven aan benadering, gedeeltelijkheid, verschil, onzekerheid, onbepaaldheid, improvisatie, en “onwerkelijkheid” (55). In de optiek van Silverman is falen ten aanzien van het ideaal identiek aan de “mogelijkheid van een productief kijken – van een oog dat in staat is iets anders te zien dan wat het gegeven is te zien, en iets waarover het zelf geen absolute regie heeft”. Falen wordt hier uitgedrukt als de productie van iets nieuws en anders, door een gedeeltelijk verlies aan controle van het autonome subject. Het productieve zien is dus niet enkel gebaseerd op het falen ten aanzien van een ideaalbeeld, maar ook op het falen van het zelfvoorzienende en homogene subject. Ik gebruik deze kritische, productieve versie van 'falen' als beginpunt in het beargumenteren van de positieve, transformatieve effecten van andere, kennelijk negatieve concepten die het lichaam omgeven, zoals monstruositeit, kwetsbaarheid, zelfverlies, afwezigheid en veroudering.

De effecten en functies van deze negatieve concepten worden heroverwogen door ze te plaatsen tegenover hun veronderstelde positieve spiegelbeelden. De spiegel dient, metaforisch en letterlijk, als middel om de vastheid en polariteit te doorbreken van tegenstellingen die doorgaans de kop opsteken bij het beschrijven en typeren van menselijke lichamen. Met verwijzing naar de 'handicaps' van het zien, zoals blinde vlekken, beperkt perspectief, de ingekaderde, bevroren blik, en schitterende reflecties, probeer ik de aandacht te leggen op hoe het lichaam voortdurend onderhevig is aan

visuele beperkingen en vervorming, die dusdanig sterk ingebed zijn in alledaagse beelden van onze lichamen, dat ze onzichtbaar worden, terwijl ze tegelijk culturele normen reflecteren en uitdragen. Ik analyseer de manieren van zien in het perspectief van wat Judith Halberstam beschrijft als “het donkere landschap van verwarring, eenzaamheid, vervreemding, onmogelijkheid, en ongemakkelijkheid” (2011: 97); een perspectief dat gehanteerd wordt in kritische kunstwerken, *queer art*, en andere kunst die even buitenissig en provocerend is als de theorieën van het lichaam die ik hier probeer te ontwikkelen.

Het eerste hoofdstuk conceptualiseert het monster als een werktuig van corruptie; met het figuur van het monster beoog ik de betekenis van normale lichamen te corrumperen. Het monster wordt gelezen als een productieve vorm van belichaming, die niet slechts angst en walging opwekt, maar ook verlangen en intimiteit, en een weergave geeft van hoe onze cultuur lichamen opvat. In een lezing van Djuna Barnes' roman *Nightwood* (1936), laat ik zien dat hetgeen de personages van de roman als monstrueus aanmerkt, in de structuur van de plot is ingeweven, en zich enkel ontvouwt in de intieme ontmoeting tussen het fictieve personage en de lezer. De creatie van monstrositeit is een voorbeeld van wat Judith Halberstam de “technologie van monsters” (1995) heeft genoemd; een technologie van betekenisproductie die, in *Nightwood*, de lezer uitnodigt zich te verhouden tot de obscure natuur van identiteit, de veranderlijkheid van persoonlijkheden en de veelvoud aan menselijke 'belichamingen'.

In het tweede hoofdstuk analyseer ik de fragiliteit van het zicht, in de context van de lichamen van fysiek gehandicapte dansers. De dansers in de documentaire film *augen blicke N* (G.Gsell, G.Ziemer, 2005) belichamen en vertonen op het toneel vormen van kwetsbaarheid en vragen het publiek om erkenning en om de visuele constructie waarin zij als monsterlijk of anders worden gezien, overboord te zetten. Als getuigen van een 'spektakel' worden de toeschouwers medeplichtig gemaakt aan de esthetische productie van menselijkheid versus monstrositeit. In deze analyse kijk ik naar kwetsbaarheid vanuit het perspectief van subjecten die hun eigen lichaam benaderen als kwetsbaar, maar deze ervaring productief gebruiken om de gedeelde kwetsbaarheid van het zien en bekeken worden in een theatercontext te onthullen. De spanning tussen visuele en esthetische paradigma's die het lichaam omgeven biedt een model voor kritisch onderzoek naar de relatie van het subject tot de productie van beelden. Dit hoofdstuk kijkt hoe de afwezigheid van lichamelijke kracht en weerstand

ons in staat stelt een nieuwe esthetiek te conceptualiseren die getuigt van de tekortkomingen en kwetsbaarheid van het zicht.

Het derde hoofdstuk analyseert subjectformaties en het te behalen profijt in zelfverlies. Ik onderzoek de complexiteit van zelfkennis-door-representatie, door te kijken naar fotografische zelfportretten van Claude Cahun (1928) en Del LaGrace Volcano (2005). Hun beelden suggereren dat subjectiviteit gevormd, maar ook gedeformeerd wordt, door portrettering. Beide kunstenaars voltrekken bijna zelfloze vormen van zelfheid, vormen die contingent zijn en berusten op de afwezigheid van identiteit en representatieve tekens; vormen van ikken die enkel zichtbaar zijn voorbij of buiten de representatieve codes van de portrettering. Ik introduceer hier het idee van zelfverlies als een manier om de notie van een coherente overeenkomst tussen zelf en lichaam te verstoren, een model dat beperkend werkt op de veelvoud van transformerende ikken en verschillende lichaamsbeelden.

Het vierde hoofdstuk onderzoekt het potentieel van afwezigheid voor de representatie van lichamen die niet 'over het hoofd gezien' zijn, maar onderworpen aan een inspecterende blik, in het kader van een specifieke, discriminerende en verwaarlozende visuele praktijk; een praktijk gevormd door een economie van zichtbaarheid die politieke consequenties heeft voor de constructie van het beeld van de ander. De blinde vlekken voortgebracht door constructies als ras, gender of leeftijd dienen hier een dubbelfunctie: ze helpen te onthullen hoe de projectie van lichamelijke tekens op anderen dient als substituut voor het eigen zoeken naar erkenning. Via een lezing van foto's van, en een danstheaterstuk ter ere van, Robbert Mapplethorpe, theoretiseer ik de afwezigheid van bepaalde vormen van zichtbaarheid als niet zozeer als een probleem van het beeld-maken, maar van het beeld-lezen.

Het laatste hoofdstuk is gericht op de inperkende visuele functie van de spiegel voor ouder-wordende subjecten en op de hinder die we ondervinden wanneer we proberen ons bejaarde lichaamsbeelden voor te stellen. Ik analyseer een foto van Antony Crossfield (2008) als een relaas van de mythe van Narcissus, die de noodzakelijke en schijnbaar onproblematische link tussen het beginnende zelf en de spiegel doorbreekt. Via dit en andere beelden ontwikkel ik een theorie van het verouderende lichaam in productieve termen, dat niet alleen het innerlijke zelf van het subject in zijn ontwikkeling weergeeft, maar ook voor de significantie van het veranderende lichaam van het subject, dat naarmate de tijd voortgaat het gespiegelde lichaamsbeeld ontgroeit. Ik neem het idee in overweging van een omgekeerd spiegel-

stadium, dat mogelijk deze lichamen, die hun spiegelbeeld ontgroeien, meer recht doet en ons zo alternatieve en minder uitsluitende perspectieven toont op de relatie tussen ikken en lichamen.